

ОСОБЛИВОСТІ ІКОНОПИСУ ПОДІЛЛЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Охарактеризовано художні особливості іконопису Поділля. Доведено, що подільська ікона відзначається життєрадісністю кольорів, м'якістю ліній, наближаючи образи святих до життя народу.

Ключові слова: іконопис, Поділля, художні особливості, орнамент.

Abstract

In this article it is characterized the artistic features of the iconography of Podolia. It is proved that Podolia's icon is distinguished by cheerfulness of the colours, soft lines, bringing the images of saints to the life of the people.

Keywords: icons, Podolia, artistic features, ornament.

Вступ

Уся історія розвитку людської культури є історією не тільки пізнання нових, але й стародавніх культурних цінностей, осмислення духовного досвіду наших предків, яка сконцентрована в пам'ятках мистецтва. Однією з таких культурних пам'яток є подільський іконопис. Метою роботи є висвітлення художніх особливостей іконопису Поділля.

Результати дослідження

Іконопис – це особливий вид станкового живопису, твори якого є об'єктом культу та поклоніння; традиція зображувати Христа, Богородицю, святих і біблійні події, що сформувалася і розвинулася у східнохристиянській культурі разом з будівництвом храмів. Якщо мозаїки і фрески втілювали тріумф християнства, то ікони насамперед були поклонними. До них молилися, у них сподівалися знайти зцілення і допомогу в житті. Ікона підносила святого, зображеного на ній, над повсякденністю, підкреслювала його харизматичність. За уявленням віруючих, освячена ікона не замінює святого, а свідчить про його присутність, має властивості благодаті, захищає і зцілює. Образи, втілені в іконах, вважалися взірцем моральної чистоти й одухотвореності [1, с.179].

Ікони, як специфічний вид релігійного малярства, виникли дуже давно, і найперші уцілілі твори належать до VI ст. Першим іконописцем вважають євангеліста Луку, приписуючи йому окремі ікони Богородиці. Однією з них була чудотворна «Богородиця Одигітрія»[2, с.661]. Перші ікони були привезені на Русь з Візантії і Болгарії, і лише в кінці XI – на початку XII ст. відбувається становлення іконопису Київської Русі. Першим твором іконопису другої половини XI ст. вважається ікона Дмитра Солунського. Вона написана на замовлення великого київського князя Із'яслава Ярославича, коли він відстоював своє право на великокнязівський стіл. Саме тому святий на іконі зображений з напівголим мечем, символом вручення влади. Варто зазначити, що творів давньоруського іконопису збереглося дуже мало [1, с.179].

У кінці XI ст. при Києво-Печерській лаврі було засновано першу іконописну майстерню. Відомі ікони того часу – «Святий Георгій», «Нерукотворний Образ», «Богородиця Велика Панагія», «Благовіщення», «Ангел Золоте Волосся», «Борис і Гліб». Зауважимо, що саме традиції Києва були поширені в іконописних школах Новгород, Володимира, Суздаля, Галича та Володимира-Волинського. Загалом більшість збережених ікон цього часу можна пов'язувати з передвітарною перегородкою у храмі. Особливістю цих ікон було локальне тло (вохристе, зеленаве, червоно-оранжеве) [3, с.41].

Мистецтво іконопису мало свої особливості, що відрізняли його від монументальних розписів. Техніка і канони іконописання усталилися у візантійському мистецтві. Визначальними для ікони були

умовність та позачасовість (площинність, обернена перспектива, умовне середовище, чисті кольори, присутність золота і срібла – символи Божественного світла та раю). Христа, Богородицю, святих зображували з німбом, фронтально або оберненими. Тоді ж визначили атрибути та елементи вбрання святих, кольори одягу Христа, Богородиці. Для ікон використовували темперне малярство (пігмент розводили з яєчною емульсією). На дошку ікони накладали паволоку (тонка тканина для запобігання утворенню тріщин на зображенні), яку покривали левкасом (суміш крейди з клеєм, що наносили рівномірно кілька разів, щоразу шліфуючи поверхню), на якому малювали рисунок, золотили тло та німби. Цю техніку застосовують і донині [3, с. 126].

На Поділлі в XIX – XX ст. в церквах, соборах, хатах зберігалися ікони різних історичних епох та різних шкіл. Це ікони художніх майстерень Афонського і Ново-Афонського монастирів, Києво-Печерської та Почаївської Лавр. Українські ікони кінця XVII – початку XX ст. – настільки оригінальне, самобутнє явище, що їх важко сплутати з іконами інших народів візантійської сфери впливу. Це виявляється насамперед у підвищеній декоративності всієї структури твору завдяки розвинутим орнаментальним формам. Тло цих ікон прикрашене гетерогенним орнаментом, який складається з геометричних та фітоморфних елементів. Зауважимо, що площинно-орнаментальне вирішення українських ікон характерне для іконопису того часу. Окрім цього ікони були багатопланові, багаточасові, насичені різними біблейськими сюжетами, пристрастями, життями святих. Значні розміри композиції цих ікон вражають масштабністю охоплення тем. Велика кількість сцен, персонажів, мізансцен, поданих в динаміці, насичений мажорний колорит надають іконам феєричного звучання. Мотиви та стилістика квіткових оздоб на іконах більше відзначаються не видовим, а регіональним характером. На Поділлі були поширені розлогі квіти – ружі, розписи відрізнялися своєрідністю колориту (темно-червоний, зелений, білий, жовтий), технікою широкого живописного мазка. Своїм колоритом подільські ікони гармоніювали з барвистими килимами, веретами, керамікою, писанками, розписом стін [2, с.670]. Пам'ятки іконопису Поділля переважно анонімні. Поодинокі імена відомі з письмових джерел. Так на сторінках збірника «Музей Подольского церковного историко-археологического общества» вказані прізвища священика Струцинського та псаломщика Вільчинського з с. Немиринці, які на початку XIX ст. намалювали кілька ікон [4, с.463]. Варто зазначити, що в 1867 р. був відкритий клас малювання для навчання живопису та іконопису духівників в Подільській духовній семінарії. Заняття з учнями проводив запрошений учитель малювання з Кам'янецької гімназії [5, с.387].

Висновки

Таким чином, український іконопис своїми коренями сягає візантійської традиції, зберігаючи усталені іконографічні типи сюжетів та композицій, техніку і пов'язану з нею термінологію. Мистецтво іконопису є важливою частиною релігійного життя українського народу і одним із феноменів національної духовної культури. Вивчення ікон допомагає глибше збагнути те духовне підґрунтя, на яке ми спираємося у своєму прагненні до духовного відродження. Подільська ікона відзначається життєрадісністю кольорів, м'якістю ліній, наближаючи образи святих до життя народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Українська культура: історія і сучасність: навч. посіб.; [за ред. Черепанової С.О.]. – Львів: Світ, 1994. – 456 с.
2. Пуцко В. Іконопис / В.Пуцко // Історія українського мистецтва: У 5 т. – Т. 2: Мистецтво середніх віків. – Київ, 2010. – С. 657- 674.
3. Шедеври українського іконопису XII – XIX ст. [Текст]: Альбом / упоряд. Л.Членова. – Київ: Мистецтво, 1999. – 256 с.
4. Откович В. П. Народний живопис / В. П. Откович // Поділля: Історико-етнографічне дослідження. – Київ, 1994. – С. 463.
5. Подольские епархиальные ведомости. – 1868. – № 20. – С. 386-395.

Зузяк Світлана Юрївна – студентка групи БМ-15б, факультет будівництва теплоенергетики та газопостачання, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: zuzyak@ukr.net

Науковий керівник: **Зінько Олена Василівна** – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Zuzyak Svetlana Y. – Department of Building Heating and Gas Supply, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email : zuzyak@ukr.net

Supervisor: ***Zinko Olena V.*** – the Candidate of historical Sciences, associate Professor of Philosophy and Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia